

Ручка А.О., доктор філософських наук, професор,
головний науковий співробітник
Інститут соціології НАН України, м. Київ, Україна

АРТПЕДАГОГІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА НОВІТНЬОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Підготовка майбутніх викладачів вітчизняної школи в умовах, коли весь світ стрімко змінюється, вимагає, безумовно, серйозних зрушень у системі нашої педагогічної освіти. При цьому наголос потрібно робити на впровадженні певних інноваційних програм і технологій. Мета такого впровадження полягає у забезпеченні якісної освіти. Досягнення цієї мети можливе лише за умови зміни структури освітньої діяльності, розширення навчально-науково-виховних функцій педагогічного процесу. Розроблення теоретичних підстав якісної освіти на основі фундаментальних наукових досліджень у галузі наук про освіту; забезпечення єдності універсальних, національних і регіональних компонентів освітніх технологій, створення і неперервне вдосконалення моделей управління якістю освіти – це тільки декілька найважливіших завдань, які стоять перед нашою освітньою системою.

Одним із головних напрямів сьогодинського педагогічного процесу є його гуманізація, що пов'язана з формуванням через навчання і виховання творчої особистості. Достеменно творча особистість, як показує досвід, володіє креативним мисленням, вона здатна приймати позитивні нестандартні рішення, знаходити оптимальні шляхи щодо розв'язання соціальних проблем тощо. Це означає, що творча особистість володіє потенціалом майбутньої успішної діяльності в межах будь-яких професій і спеціалізацій.

Зрозуміло, що вищий навчальний заклад намагається за допомогою освітянських і виховних ресурсів сформувати творчу особистість майбутнього викладача, вчителя, вихователя. У цьому плані особливе значення має формування і розвій загально професійної компетентності майбутнього спеціаліста. Ця компетентність має свій прояв у теоретичній готовності студентів до педагогічної діяльності, вмінні її продуктивно здійснювати, нести відповідальність за її результати, спрямовані на особистісно-професійний саморозвій. Отже, оволодіння майбутніми викладачами загально професійними компонентами сприяє в цілому розвою їхньої соціально-професійної компетентності.

Зрозуміло, ціннісні і концептуальні орієнтири загальної професійної підготовки майбутнього педагога повинні вироблятися сьогодні з урахуванням перемін, що відбуваються у глобальному світі. В цьому плані стає дуже актуальною нова роль вчителя, яка сприяє міжкультурному взаєморозумінню, демократичній культурі, здійсненню прав людини тощо. І в сучасному суспільстві, де економіка фундується на знанні, панують інформаційно-комп'ютерні технології, молоді люди повинні бути освіченими, володіти компетенціями продуктивної і неконфліктної взаємодії, мовними навичками,

мати комп'ютерну обізнаність, розуміти соціально-культурну багатоманітність, відстоювати чесність, справедливість, дисциплінованість, відповідальність у взаємовідносинах між людьми.

Все це висуває на перший план в освітній сфері питання пошуку нових інноваційних методів навчання і виховання. На думку цілої низки провідних спеціалістів у галузі освіти і науки, одним із таких інноваційних методів є артпедагогіка. У науково-педагогічній літературі підкреслюється, що артпедагогіка враховує рівною мірою як досягнення наукової думки, так і досвід мистецтва, інтелектуальний розвиток людини і світ її почуттів, рефлексію і діяльність, тілесність і духовність. Така методологічна спрямованість артпедагогіки дозволяє по-новому підійти до визначення шляхів формування творчої, креативної особистості, а також до тих викликів і завдань, що висуває перед наукою і освітою епоха глобалізації.

У цілому артпедагогіку слід розглядати як своєрідну модель особистісно орієнтованого навчання та виховання, яка спрямована на використання засобів образотворчого мистецтва, самовизначення особистості, розвиток у неї здібностей до рефлексії відносно оточуючого світу, що дозволяє знаходити зовнішні і внутрішні механізми для активізації особистого зростання і творчого саморозвитку. Артпедагогіка синтезує знання з мистецтва (творче відтворення дійсності в художніх образах); психології (фіксація і вивчення особливостей психічних виявів людини, її відчуттів, уявлень, настанов, орієнтацій, поведінкових реакцій, які є складовими діяльності і спілкування людей); педагогіки (теорія і практика навчання і виховання підростаючих поколінь); психотерапії (різновид міжособистісного спілкування, в межах якого пацієнтам надається професійна допомога психологічними засобами при розв'язанні проблем або труднощів психологічного характеру. Отже, артпедагогіка – це така галузь діяльності, яка реалізується на підставі синтезу знань і практичних навичок з мистецтва, психології, психотерапії й педагогіки, які необхідні для забезпечення особистого, культурного, художньо-естетичного розвитку молодої людини; з другого боку, артпедагогіка – це напрям у педагогіці, який вивчає (супроводжує) процес виховання, навчання, розвитку особистості у контексті культурно-соціальних функцій мистецтва. В зв'язку з цим варто погодитися з думкою проф. Пазиніча С. М. про те, що «кожний педагог має знатися хоча б на аматорському рівні в галузі літератури і мистецтва. А ще краще володіти одним із видів мистецтва. Адже мистецтво створює можливості особистості бути в стані натхнення в творчій діяльності і водночас репрезентувати навчальний матеріал в естві прекрасного» [1, с. 430].

Звідси об'єктом артпедагогіки є молоді вихованці, в даному разі студенти, потенційні носії загальноосвітньої, національної, регіональної та особистісної культури. Її предметом виступає культурна ідентифікація молодої людини, яка під час залучення до творчої діяльності знаходиться під педагогічним впливом мистецтва, виховання та навчання.

Основні функції арт педагогіки є такими:

- культурологічна, яка обумовлена об'єктивним зв'язком особистості з культурою як системою цінностей, розвитком людини на підставі освоєння художньої культури, становлення її творцем;
- освітня, що спрямована на розвиток особистості, освоєння нею оточуючої дійсності через мистецтво, яке сприяє набуттю відповідних знань і практичних навичок у художньо-творчій діяльності;
- виховна, що формує морально-естетичні, комунікативно-рефлексивні підстави особистості і сприяє її соціокультурної адаптації за допомогою мистецтва;
- корекційна, яка сприяє профілактиці, корекції та компенсації вад у розвитку молодшої людини.

Щодо засобів артпедагогіки, то їх на сьогодні є, можна сказати, неосяжна кількість. Наприклад, вихователь як представник і ретранслятор певної культури може стати впливовим засобом виховання, якщо він дійсно «значущий дорослий», оскільки його поведінка, діяльність, стиль життя, цінності набувають в очах вихованців еталонного характеру. До засобів виховання можуть бути віднесені також здібності вихователя, його прагнення до самоздійснення у виховній роботі, життєві враження та спогади, так зване «духовне планування». Життєві враження і спогади вихователя – це чинники, які викликають цілісно-сміслові, емоційне наповнення, забарвлення досвіду вихованців, що – з погляду психоаналітичної педагогіки – відіграє значну роль у розвитку особистості. Своєю чергою, «духовне планування» пов'язується з вірою вихователя в природні можливості молодшої людини, сприйняття її гарною, чесною, відповідальною. Воно також сприяє створенню передумов для роздумів вихованців про саме життя, про задум природи, який вони повинні здійснити зусиллям власної волі. Одним із засобів арт педагогіки виступає «педагогічна атмосфера» того начального закладу, де навчаються учні чи студенти. Значимість «педагогічної атмосфери» в даному випадку полягає в тому, що вона є сукупністю емоційних, ціннісно-сміслових умов, що створюють певний душевний настрій оточуючих вихованця людей. Це – настрій, який супроводжує процес виховання загалом.

Взагалі артпедагогіка як інноваційна технологія особистісно орієнтованого навчання та виховання реалізується через види образотворчого мистецтва, музичне виховання, заняття акторською майстерністю, реcitaцію (художнє читання, декламація), евритмію, медіаосвіту. Всі ці складові артпедагогіки є інноваційними, нетрадиційними. Вони цілеспрямовано орієнтовані саме на формування етичного і естетичного потенціалу особистості, розвиток її морально-духовної культури. Це особливо важливо в сучасному світі, де зустрічається багато зразків несмаку й бездуховності.

Ця інноваційна технологія особистісно орієнтованого навчання і виховання характеризується насамперед тим, що вона:

- використовує мистецтво та його засоби з метою освоєння інтелектуального і духовного досвіду людства учнями і студентами;

- створює спеціальні умови для інтеріоризації (внутрішнього присвоєння) відповідних знань, умінь і навичок;
- надає пріоритет вихованню в класичній послідовності «навчання-виховання-розвиток особистості».

Звідси артпедагогіка здатна вирішувати наступні завдання:

- полегшення процесу навчання для учні (студента) і педагога;
- пошук соціально прийнятної виходу агресії та інших негативних емоцій, які виникають у процесі спілкування педагога з вихованцями;
- наявність матеріалу для інтерпретації та діагностичних висновків щодо вихованців;
- опрацювання навчального матеріалу на підставі духовного і душевного досвіду педагога і вихованців, що робить відповідні знання, уміння і навички особистісно значущими;
- налагодження стосунків між учителем і учнями, створення найбільш сприятливих умов для ведення діалогу між ними;
- збереження цілісності людської особистості шляхом впливу в процесі навчання на етичну, естетичну та емоційну сфери особистості;
- сприяння адаптації особистості в соціумі (самопізнання, самовизначення, самореалізації через залучення до творчої спадщини людства в різних його видах і формах шляхом продукування власної творчості; розвиток рефлексивної культури, почуття внутрішнього контролю, який є необхідним в процесі навчання;
- сприяння розвитку всіх органів почуттів (пам'яті, уваги, волі, уяви, інтуїції) в процесі навчання, виховання і розвитку особистості засобами класичного і народного мистецтва.

Отже, в цілому артпедагогіку можна розглядати як напрям педагогіки, що інтегрує знання з мистецтва, психології, психотерапії та педагогіки, необхідні для теоретичного обґрунтування виховної та розвивальної діяльності педагога засобами мистецтва, в першу чергу образотворчої діяльності. В практичному аспекті артпедагогіка складає сукупність методів і засобів, побудованих на застосування різних видів мистецтва, що дає змогу через стимулювання художньо-творчих проявів здійснити вихователський, розвивальний, соціалізуючий вплив, активізувати особистісне зростання та творчий саморозвій особистості. Запровадження засобів артпедагогіки сприяє естетичному вихованню, вдосконаленню творчих здібностей, самоактуалізації, самопізнання, розширенню можливостей дозвілєвої діяльності та попередження соціальної дезадаптації вихованців.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Проблема формування нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття. *Європейські педагогічні студії*, 2018. Вип. 1–2, с. 27–39.
2. Пазиніч С. М. Поради філософа / Станіслав Пазиніч. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2020. – 484 с.

3. Бойко А. М. Виховання людини: нове і вічне. Полтава: Техсервіс, 2006. 568 с.

4. Випускник вуза в современном социокультурном пространстве / Под ред. Е.А. Подольской. Харьков: Изд-во НУА, 2010. 416 с.

5. Дем'яненко М. Н. Освітній простір педагогічного університету: зміна пріоритетів. *Європейські педагогічні студії*, 2013. Вип. 3-4, с. 128–140.

Чаплигін О. К., доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії і педагогіки професійної підготовки,

Сук О. Є., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна

МОДЕЛЬ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Електронна система освіти для українських навчальних закладів є досить новою. Однак фахівці переважно відзначають пріоритетність та значення інтернет-технологій в процесі навчання і підтримують втілення електронного навчання в навчальний процес.

Під електронним навчанням – *E-learning* (від англ. *Electronic Learning*), за визначенням ЮНЕСКО, розуміється організація освітньої діяльності з допомогою застосування електронних інформаційних технологій [1]. Електронне навчання передбачає самостійну роботу з електронними матеріалами, консультації, поради, оцінки віддаленого (територіально) експерта, можливість дистанційної взаємодії, цілодобової доставки електронних навчальних матеріалів та отримання сучасних знань в будь-який час і в будь-якому місці.

Треба зазначити, що існує велика кількість видів та форм електронного навчання, і те, яка з форм буде прийнята в окремому ВНЗ, залежить від багатьох факторів, серед яких можна виділити і наявність необхідного обладнання, і фінансові можливості навчальних закладів, і рівень кваліфікації викладачів, і ступінь інформаційної грамотності студентів. Сьогодні, в умовах інтенсивного розвитку комп'ютерних технологій, застосування їх в освіті стало актуальною складовою сучасної освітньої системи і однією з умов підвищення її якості.

Серед переваг електронного навчання основною є свобода доступу до інформації, можливість комбінувати навчальну діяльність з іншими видами діяльності, менша витратність на навчання [2]. Також електронне навчання передбачає постійне оновлення матеріалів і курсів, зручні критерії оцінки знань.

Однак аналіз практики застосування технологій електронного навчання в українських вишах виявив цілий ряд недоліків в цьому виді навчання. Зокрема, це необхідність досить високого рівня самонавчання студентів, відсутність соціального контакту з іншими учасниками навчання, не завжди вірне розуміння навчального матеріалу тощо.